

· Impressions entre bastidors ·

Italiana de Mendelssohn

Tomoka Shigeno, piano (Guanyadora del Concurs Internacional de piano Ricard Viñes)

Rubén Gimeno, director

Orquestra Simfònica del Vallès

I PART

Sergei **RACHMANINOV** **Rapsòdia sobre un tema de Paganini**

II PART

Felix **MENDELSSOHN** **Simfonia núm. 4 "Italiana"**

Ningú no viatge a Itàlia per veure coses agradables, sinó per retrobar-se amb la vida va escriure Foster. És la millor definició per a la Simfonia Italiana de Mendelssohn, que el nostre director titular, Rubén Gimeno, encendrà amb un esclat de vida. I Ratxmàninov et regalarà 24 maneres diferents d' enamorar-te de Paganini. Per recordar que la vida és bon viatge i que has de tornar a Itàlia.

Data i lloc dels concerts

Divendres, 11 de març de 2016, a les 21h · Teatre Principal de Sabadell

Dissabte, 12 de març de 2016, a les 19h · Palau de la Música Catalana (Barcelona)

Diumenge, 13 de març de 2016, a les 19h · Auditori Enric Granados (Lleida)

Breu comentari del programa: Els autors i les obres

El compositor i pianista **FELIX MENDELSSOHN** (Hamburg, 1809 - Leipzig, 1847), que també va exercir com a professor i director d'orquestra, és una de les figures més rellevants del primer període romàntic. En la seva música, el compositor alemany seguia fonamentalment els models i les pràctiques del classicisme, mentre iniciava alguns dels aspectes clau del Romanticisme, el moviment artístic que exaltava el sentiment i la imaginació per sobre de la rigidesa formal i la tradició. Entre les seves obres més famoses destaquen l'«Obertura» d'*El somni d'una nit d'estiu*, la *Simfonia Italiana*, el *Concert per a violí*, els dos concerts per a piano, l'oratori *Elijah* i diverses peces de música de cambra.

Els elements literaris, pictòrics i musicals que es barregen en l'obra de Mendelssohn el connectaven amb les principals figures del panorama artístic, de Shakespeare (*El somni d'una nit d'estiu*) a Turner (*Les Hèbrides*), però també amb altres compositors com Wagner o els francesos del segle xx. La seva música, elegant i distingida, no sempre assolía la característica profunditat romàntica, però en alguns casos, com en el *Concert per a violí* i en algunes obres de cambra, les seves qualitats líriques expressaven amb més encert el profund sentiment de meravella que, en última instància, el Romanticisme pretenia transmetre.

La *Simfonia núm. 4 en La major*, op. 90, coneguda com a *Simfonia Italiana*, pretenia evocar les imatges i els sons d'Itàlia, país que el compositor va conèixer en un viatge que hi va fer entre 1830 i 1831. Mendelssohn va apreciar el clima i l'art del país, segons el que reflectia a les seves missives i a les aquarel·les que pintava, però no la seva música. Malgrat tot, o potser com a reacció, el jove compositor va començar a escriure una simfonia quan encara estava de viatge, que va acabar la tardor de 1832 per encàrrec de la Societat Filharmònica de Londres i que va estrenar a la capital britànica el 13 de març de 1833 sota la seva pròpia direcció.

Els musicòlegs han ofert diverses interpretacions de la *Simfonia Italiana*. Per exemple, consideren que l'extravertit moviment d'obertura podria remetre a la vivacitat d'una escena urbana a Venècia. La reverència del segon moviment podria representar Roma durant la Setmana Santa —sabem per les seves cartes que Mendelssohn estava impressionat per les processons religioses que va presenciar. El tercer moviment, un graciós minuet amb reminiscències mozartianes, suggereix l'elegància d'un palau florentí renaixentista. En qualsevol cas, però, cap d'aquestes o d'altres interpretacions dels tres primers moviments són definitives.

El quart i darrer moviment, en canvi, no requereix fer cap especulació segons els experts: representa, sense cap mena dubte, una escena rural al sud d'Itàlia, amb la barreja de dues de les seves danses tradicionals: el *saltarello* i la *tarantella*. Les danses,

diferents en l'estructura rítmica, s'assemblen, però, en el caràcter general: totes dues són vitals i tumultuoses, quasi frenètiques, i inqüestionablement italianes. En aquest desinhibit moviment final de la simfonia, Mendelssohn, que no apreciava gaire la música culta italiana, va mostrar la seva estima per la música popular d'aquella terra. I va demostrar, també, que aquests estils musicals es podien incorporar amb èxit a la composició orquestral.

--

El compositor rus **SERGUEI RAKHMÀNINOV** (Oneg, 1873 - Beverly Hills, 1943) va ser l'última gran figura del Romanticisme rus i un dels grans pianistes del segle xx. És especialment conegut pels concerts de piano que va compondre i per la *Rapsòdia sobre un tema de Paganini*, una peça per a piano i orquestra. Malgrat que Rakhmàninov va escriure les seves obres majoritàriament al segle xx, una època d'experimentació i de canvis explosius, la seva música està fermament vinculada al llenguatge musical del segle XIX i a la tradició melòdica encarnada per Txaikovski.

El mateix Rakhmàninov es va definir com a compositor, poc abans de morir, en aquests termes: «A les meves composicions no hi ha una intenció conscient de ser original, romàntic, nacionalista o qualsevol altra cosa. Jo escric la música que sento al meu interior, de la manera més natural possible. [...] Si allà hi ha amor, amargor, tristesa o religiositat, aquests estats anímics formaran part de la meua música, i aquesta es tornarà bella o amarga o religiosa». El cert és que cap autor romàntic no ho hauria expressat millor.

No obstant això, la *Rapsòdia sobre un tema de Paganini* és una de les peces menys sentimentals del compositor rus, amb l'excepció de l'aclaparadora variació divuitena, un autèntic *tour de force* d'aquest gènere musical, en el qual el to menor del tema de Paganini és invertit per convertir-lo en un to major, la qual cosa dóna com a resultat un tema d'ànima inqüestionablement russa.

Quan, el 1934, Rakhmàninov va escriure la *Rapsòdia sobre un tema de Paganini*, la seva carrera com a compositor havia començat a declinar. El romanticisme havia passat de moda i la música contemporània havia guanyat la partida. Però, aleshores, en els anys posteriors a la Primera Guerra Mundial, la paleta neoclàssica que havien estrenat compositors com Stravinsky o Prokófiev va oferir a Rakhmàninov noves possibilitats: la *Rapsòdia* va ser la seva aposta dins d'aquesta nova estètica.

La peça és un miracle formal: un conjunt de vint-i-quatre variacions que s'integren com si es tractés d'un miniconcert de piano, però que es despleguen amb la frescor d'una rapsòdia. L'estructura general és perfecta, mentre que els petits detalls decoratius que constitueixen les variacions, plens d'inventiva, resulten brillants.

Senzillesa afortunada

Rubén Gimeno

director titular de l'Orquestra Simfònica del Vallès

Ens trobem un matí en què el sol es deixa veure entre els núvols, a la plaça Catalunya de Barcelona, a la terrassa del cafè Zurich, que era un lloc de cita habitual per a molts barcelonesos i que ens ha arrabassat el turisme, com ens va arrabassant bona part de la ciutat, justament la menys visible. Potser perquè Rubén Gimeno (València, 1972) no és de Barcelona i el Zurich encara és per a qui arriba a la ciutat, i també per a qui s'hi queda, un bon lloc de trobada: tens la sensació de trobar-te a l'epicentre de la ciutat, allà on tot s'esdevé o està a punt d'iniciar-se. Ell va arribar el 2009. Des d'aleshores, és el director titular de l'Orquestra Simfònica del Vallès. Llavors feia cinc anys que dirigia professionalment, després d'haver-se format a la Universitat de Maryland amb el professor James Ross i al conservatori d'Estocolm amb el mestre Jorma Panula. Tot plegat, força atzarós, encara que només externament, com solen ser les coses. Perquè quan el veus créixer sense avassallar a sobre del podi, movent-se amb la precisió i la lleugeresa d'un ballarí i amb una expressió radiant, conculcs que té tot el sentit que aquest violinista que fins aleshores havia ocupat un lloc a l'Orquestra Simfònica de Galícia (amb un parèntesi com a director artístic de la Jove Orquestra Simfònica de Galícia) arribés a la direcció. Per aquella afortunada senzillesa des de la qual s'adreça a l'orquestra.

Tendim a identificar els directors d'orquestra amb grans egos. Però hi ha qui s'aproxima a aquest rol des del lloc contrari, el lloc al qual arriba qui és capaç d'enfilarse a dalt del solitari promontori, sotmès a l'escrutini de totes les mirades, les del públic, les dels músics, i s'atreveix a ser ni més ni menys el que és, sense disfresses, sense por de flaquejar, fins i tot, traient la seva expressió més genuïna. Qui entoma aquest repte, segur que és capaç d'obtenir la millor expressió del conjunt. «Crec que no és necessàriament més bon director el més brillant musicalment. Penso que entren en joc altres capacitats, que tenen molt a veure amb la comunicació personal», afirma Gimeno. «No es tant "manar" com "seduir"», afegeix. I és que, explica, «un director mai no coneixerà ni tocarà tan bé l'oboè com un oboïsta, per exemple, però l'ha de dirigir».

La direcció d'orquestra és una dedicació que permet, i exigeix, un gran creixement musical i personal, explica, però que també imposa restriccions. No deixa gaire marge a l'experimentació, per exemple. En bona mesura, pel temps del qual se sol disposar per assajar: cinc dies, en el seu cas. I perquè el director d'orquestra té a càrrec seu una formació de seixanta individus. «Aquí, si un dia dono una indicació respecte a com vull que sonin els violins, i el dia següent dono la indicació contrària, s'interpretarà com una inseguretad, no com la voluntat de provar diferents fórmules...» El cert és que la música, el cinema o el teatre tendeixen a ser més experimentals com més reduït és l'equip involucrat, a banda de les exigències de temps i financeres,

naturalment. Tot i així, aquesta orquestra pren riscos, els que pot assumir sense renunciar a un públic que és i que es vol ampli, tant pel que fa a la seva composició com a l'aproximació que fa a la música: «Qui diu com ens hem d'acostar a un concert? Es pot fer des d'una actitud profundament intel·lectual o des de l'emoció pura, amb etiqueta o sense... L'important és ser un mateix».

El concert que dirigirà els dies 11 i 12 de març proposa dues grans peces del repertori clàssic. En primer lloc, l'obra probablement més coneguda i valorada de Serguei Rakhmàninov, la *Rapsòdia sobre un tema de Paganini*. «Rakhmàninov va ser un gran pianista i una figura cabdal en el desenvolupament d'aquest instrument. Per compondre aquestes variacions es va inspirar en l'obra d'un altre compositor que, al seu torn, va revolucionar el violí, per al qual Paganini va escriure els *Capricis*». I no marxem d'Itàlia, perquè la segona part del programa està dedicada a la *Simfonia Italiana*. Tot Mendelssohn, i no només la *Simfonia núm. 4*, «té una aroma italiana», considera Gimeno. Va ser, per cert, un compositor important més enllà de la riquesa de les seves pròpies obres, i és que fins aquell moment, l'habitual a les sales de concerts era que els directors, sovint els mateixos compositors, dirigissin les seves obres o les dels seus contemporanis. Amb Mendelssohn, es comença a establir el que ara forma part de l'activitat habitual de les orquestres simfòniques: la recuperació i la interpretació de la tradició musical, fent-la present. I Mendelssohn, noblesa i saviesa obliguen, va començar amb el pare de tots nosaltres: Bach.

Parlem de tradició. Ah, no ens abandoneu, encara! Perquè, amb Gimeno, ho fem en un sentit lúdic: el que reivindica l'amateurisme musical. No ens referim ara a la sala de concerts, sinó a la sala de casa, que al nostre país està desproveït de l'alegria dels instruments musicals, llevat de la casa dels músics professionals o de les llars on hi ha un nen al conservatori. «En altres països, hi ha molts instrumentistes amateurs. La gent aprèn a tocar un instrument a escola i el toca durant tota la vida, independentment del camí professional que prengui. Aquí, o s'és profà o s'és professional, però la figura del que toca per afició i per plaer gairebé no existeix...» I malgrat que Rubén Gimeno no comparteix la visió apocalíptica dels qui anuncien la imminent desaparició de la música clàssica, «cosa que sento a dir des que era un nen, i ja tinc quaranta-quatre anys», i malgrat que, pel que fa a la Simfònica del Vallès i la seva comunicació amb el públic, té la percepció que l'orquestra es troba «en un gran moment», el cert és que, mentre la música no esdevingui un fet vital quotidià, molta gent no s'acostarà a la sala de concerts.

I és important acostar-se a la sala de concerts, a l'expressió viva, directa. Perquè la música clàssica viu i es fa present en cada nova interpretació. «Perquè ací, a la sala de concerts, uns tocant, uns altres escoltant, es construeix quelcom col·lectivament, també des del silenci.» Quelcom que és, alhora, una experiència íntima i col·lectiva, espiritual i sensible.

Sort, *maestro!*

Moltes persones ens han escoltat assegudes a les cadires situades entre els músics de l'Orquestra

Si tu també vols viure aquesta experiència, truca'ns.

Informació: 93 727 03 00

Et preguem que, després del concert, quan tinguis un moment, ens envïis els teus comentaris i ens diguis què t'ha semblat..., com t'has sentit.

Ens interessa compartir emocions:
osv@osvalles.com
Gràcies per venir